

«Евразийский национальный
университет имени Л.Н.Гумилева»

Экономический факультет

Кафедра учет и анализа

ФГАОУ ВО «Российский
университет дружбы народов»

Экономический факультет

Кафедра бухгалтерского учета,
аудита и статистики

**«МЕЖДУНАРОДНЫЕ СТАНДАРТЫ УЧЕТА И АУДИТА:
ПРАКТИКА ПРИМЕНЕНИЯ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ
ЭКОНОМИКИ»**

**Сборник статей Международной научно-практической
конференции 16 апреля 2021 г.**

Нурсултан

УДК 657(47+57)

ББК 65.053

П78

Рекомендовано к печати Ученым советом
Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева

Рецензент – доктор экономических наук, профессор *Алиев М.К.*

Научные редакторы:

заведующая кафедрой учета и анализа ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, кандидат экономических наук, ассоциированный профессор *Г.Д. Аманова*
PhD, и.о.доцент ЕНУ им. Л.Н.Гумилева, Жолаева М.А.
заведующая кафедрой бухгалтерского учета, аудита и статистики РУДН, кандидат экономических наук *М.В. Петровская*

П78 «Международные стандарты учета и аудита: практика применения в условиях цифровой экономики»: сборник статей Международной научно-практической конференции. Астана, 16 апреля 2021 г. – Нур-Султан: ЕНУ им Л.Н.Гумилева, 2021. – 256 с.

ISBN 978 601 337 121 4

Сборник статей научно-исследовательских работ студентов, магистрантов, докторантов, профессорско-преподавательского состава по итогам Международной научно-практической конференции 16 апреля 2021 г.

Предназначен для широкого круга читателей.

Электронная версия материалов сборника размещается на сайте www.enu.kz

Сборник научных статей участников конференции подготовлен по материалам, представленным в электронном виде. Ответственность за содержание материалов несут авторы статей.

© Коллектив авторов, 2021
© ЕНУ имени Л.Н.Гумилева, 2021

ISBN 978 601 337 121 4

Ақпараттық технологиялар жағдайында ақшалай қаражат пен есеп айырысу операцияларын есепке алу

*Шаттыкова Жайна Рахатқызы, Әбдірахман Айша Ақылбайқызы,
zhainashattikova@gmail.com, aisha.abdirahman@mail.ru
Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ «Экономика» факультетінің
«Есеп және аудит» мамандығының 2 курс студенті
Қазақстан Республикасы*

Ғылыми жетекшісі - Бекбулатова Асылгуль Танирбергеновна

Аннотация. Тақырыптың өзектілігі ақпараттық технологиялар жағдайында ақшалай қаражат пен есеп айырысу операцияларын есепке алу бойынша ақпараттарды жетілдірі, зерттеу. Осы ақпараттар негізінде ақпараттық технологиялардың негізгі міндеттерін ашып көрсету.

Кілт сөздер: ақша қаражаттары, есеп айырысу операциялары, ақпараттық технология, триптік нормативтік акт, кассалық операция.

Учет денежных средств и расчетных операций в условиях информационных технологий

*Шаттыкова Жайна Рахатовна, Әбдірахман Айша Ақылбаевна,
zhainashattikova@gmail.com, aisha.abdirahman@mail.ru
студентка 2-го курса направления «Экономика» профиль
«Учет и аудит» ЕНУ им. Л. Н. Гумилева
Республика Казахстан*

Научный руководитель - Бекбулатова Асылгуль Танирбергеновна

Аннотация. Актуальность темы совершенствование, изучение информации по учету денежных средств и расчетных операций в условиях информационных технологий. Раскрыть основные задачи информационных технологий на основе этой информации.

Ключевые слова: денежные средства, расчетные операции, информационная технология, кассовая операция.

Accounting for cash and settlement transactions in the context of information technology

*Shattykova Zhaina Rakhatkyzy, Abdrakhman Aisha Akylbaevna,
A 2nd year student in Economics "Accounting and Audit"
profile Faculty of Economics of the L. N. Gumilyov ENU
The Republic of Kazakhstan
Scientific adviser - Bekbulatova Asylgul Tanirbergenovna*

Abstract. The relevance of the topic improvement, study of information on the accounting of funds and settlement operations in the context of information technology. To reveal the main tasks of information technologies based on this information.

Keywords: cash, settlement operations, information technology, cash operation.

Ақпараттық технологиялар жағдайында ақшалай қаражат пен есеп айырысу операцияларын есепке алу бойынша осы мақаланың мақсаты компьютерлік технологияларды пайдалану негізінде ақшалай қаражат пен есеп айырысу операцияларын есепке алуды жетілдіру және оны ары қарай зерттеу болып табылады. Жоғарыда аталған мақсатты іске асыру үшін келесі міндеттер орындалды:

-осы тақырып бойынша әдебиеттер зерттелді және компьютерлік технологиялар жағдайында ақшалай қаражаттарды есепке алу мен талдауда қолданудың теориялық негіздемелері қарастырылды;

-кәсіпорын немесе ұйымдарды өндірісті дамытудың экономикалық көрсеткіштеріне байланысты зерттеу жүргізілген жқмыстар қарастырылды;

- ақшалай қаражат пен есеп айырысуды есепке алу мен құжат айналымының қазіргі ұйымдастырылуы зерттелді;

Бүгінгі таңда ақпараттық технологиялар әлеуметтік-экономикалық прогрестің жылдамдығына олардың іс жүзінде барлық қызмет салаларында қолданылуына байланысты айтарлықтай әсер етеді. Себебі көптеген міндеттер мен операцияларды орындау мүмкіндіктері және ақпараттың көрінісін жақсарту қажеттілігі, бұл технологиялар экономикалық салада

кеңінен қолданылады. Соңғы уақыттарда ақпараттық технология кәсіпорынның бухгалтерлік есеп жүйесінің ажырамас бөлігіне айналды.

Ақпараттық жүйелерде бухгалтерлік есептің тез дамуына мынадай әсерлер бар:

- есептеу техникасы мен байланыс құралдарын дамыту;
- бухгалтерлік есептің логикалық операцияларын автоматтандыру мүмкіндігі;
- жаңа бақылау және қателерді түзету жүйесі;
- шаруашылық өмір фактілерін құжаттаудың жаңа мүмкіндіктері;
- бухгалтерлік есеп жүргізудің жаңа технологияларының пайда болуы.

Кез-келген ұйымның бухгалтерлік есебінде ақпараттық технологияны қолданудың негізгі мақсаты - объективті сипатталуы керек бухгалтерлік есептің ақпараттық жүйесін зерттеу, дайындау және құру, жоспарланған және есептік көрсеткіштерді құрудың әдістемелік негізі, сондай-ақ шаруашылық қызметті және есеп операцияларын жүргізу жылдамдығын тікелей есепке алу.

Ақпараттық технологиялардың дамуы әртүрлі профильдегі және масштабтағы кәсіпорындарда бухгалтерлік есепті автоматтандырудың барлық артықшылықтарын бағалауға мүмкіндік берді. Әрбір компанияның өзіндік ерекшелігіне қарамастан, бағдарламалық қамтамасыздандыруды дұрыс таңдау арқылы кез-келген кәсіпорындағы ең қиын есеп мәселелерін шешуге болады. Бұл жағдай экономикалық процестердің негізгі құрылымы біркелкі және әзірлеушілерге әмбебап бағдарламалық өнімдерді ойлап табуға мүмкіндік беретіндігімен түсіндіріледі, бұл олардың әмбебаптығына байланысты құжаттардың электронды айналымына көшуге және монотонды қағаз еңбегін ұмытып кетуге мүмкіндік береді.

XX ғасырдың екінші жартысында адам қызметінің ресурсы ретіндегі ақпараттың рөлі үнемі өсіп отырды. Бұл үдеріс бүгінде байқалады, бұл қоғамның барлық салаларында дерлік өзгерістерге әкеледі. Біздің техногендік өркениетіміз жаңа этапқа аяқ басты деп айта аламыз, оның негізі тез таралатын және кең таралған ақпараттық технологиялар (АТ) болып табылады.

Бүгінгі қоғамда көптеген кәсіпорындар бухгалтерлік есепті автоматтандыру бағдарламалары арқылы есеп журналдарын жүргізеді, ұйымдар мен ведомстволар арасында құжаттар алмасады. Енді есепті тапсыру үшін интернетке қолжетімділіктің болуы және оны қажетті органға электрондық форматта жіберу жеткілікті.

Ақпараттық технологиялар арқылы есепке алу процесі келесі міндеттерді шешуді қамтамасыз етеді:

1. Еңбекті және оған ақы төлеуді есепке алу
2. Негізгі құралдарды есепке алу
3. Материалдық құндылықтарды есепке алу
4. Кәсіпорын автокөлігінің жұмысын есепке алу
5. Ақша қаражатын есепке алу
6. Шығындар есебі және өнімнің өзіндік құнын калькуляциялау
7. Жиынтық синтетикалық және талдамалық есеп бойынша ақпаратты өңдеу.

Осының ішінде ақпараттық технологиялар жағдайында ақша қаражаттары мен есепке алу операцияларын есепке алу міндетін қарастырамыз.

Ақша қаражаттарын есепке алу кәсіпорынның бухгалтерлік жұмысының маңызды бағыттарының бірі екені белгілі. Ақшалай операциялар кәсіпорынның қызметкерлермен, бюджетпен және бюджеттен тыс қорлармен есеп айырысуын қамтамасыз етеді. Сонымен қатар ағымдағы банктік шоттарда да, сондай-ақ кәсіпорынның кассасында да ақша қаражатының ұрлануын және заңсыз пайдаланылуын болдырмау үшін олардың сақталуына мұқият бақылау қажет. Сонымен бірге, ақша қаражаттарын есепке алудағы операцияларды ақпараттық технологиямен жетілдіру кәсіпорынның бухгалтерлік және қаржылық қызметкерлері үшін уақытты үнемдеуге, клиенттер үшін кәсіпорынмен есеп айырысуды ыңғайлы және тартымды етуге мүмкіндік береді (бұл бизнестің бәсекеге қабілеттілігін арттырады). Бұл жағдайда бухгалтерлік есеп кәсіпорынның қаржылық-экономикалық және маркетингтік шешімдерін қамтамасыз етеді.

Ақша қаражаттардың есебін зерттеп бақылай отырып кез – келген кәсіпорынның жабдықтаушылары мен клиенттерінің кім екендігін, олардың қандай тауар сататынын, қызмет көрсететінін, олармен қандай қарым – қатынастарда, қандай тәртіпте, қандай құжат негізінде жүзеге асатынын көріп білуге болады.

Бухгалтерлік есеп шоттарында жазу, бухгалтерлік шоттарды жабу және оларды баланста көрсету, бас кітапты толтыру және басқа да нысандарын бағдарламалық технологиялық түрде орындалады. Түгендеу нәтижелерін анықтау және тиісті тізімдемені және бухгалтерлік есептің есептік тіркелімдерін (машинограммаларды) жасауды дербес компьютер орындайды. Компьютерлік есеп мынадай операцияларды орындауды автоматтандыруды көздейді: кассалық операцияларды есепке алу, банк операцияларын есепке алу және жеткізушілермен есеп айырысу.

Ақпараттық технологиялар кәсіпорын жүйесіндегі есеп айырысу операцияларының міндеттеріне контрагенттермен есеп айырысуларды есепке алу кіреді:

- жеткізушілер мен мердігерлер;
- сатып алушылар мен тапсырыс берушілер;
- өзге борышкерлер мен кредиторлар;
- іссапар және іскерлік шығындар үшін жауапты тұлғалар.

Көптеген жағдайларда төлемдер мен есеп айырысулар кассадан қолма-қол ақшамен не есеп айырысу шотынан ақша қаражаттарын аударумен жүзеге асырылады. Алайда қазір күннен күнге даму аккредитивтермен, чектермен, вексельдермен есеп айырысулар жататын төлемдердің ілгерілемелі нысандарын алады.

Нәтижесінде ақша қозғалысы қолма-қол ақшасыз есеп айырысу процесінде жасалатын ақпараттық компьютерлік технологиялардағы өзгерістер күннен күнге телекоммуникацияның жалпы әлемінің құрамдас бөлігі болып барады. Бұл өз кезегінде қаржылық бизнестің жаңа түрлерінің дамуына және оның тиімділігінің артуына ықпал етеді.

Кәсіпорындағы есеп айырысу операцияларын есепке алудың негізгі міндеттері:

1. Құжаттық ресімдеудің дұрыстығын және операциялардың заңдылығын тексеру есепте ақша қаражаттын уақтылы және толық көрсететін ақша қаражатымен.
2. Кассалық және есеп айырысу тәртібінің сақталуын бақылау; кассадағы қолма-қол ақшаның, валютаның және бағалы қағаздардың сақталуын күнделікті бақылау.
3. Ақшалай қаражаттарды түгендеуді уақтылы жүргізу және оны анықтау сұраныс.
4. Бос ақша қаражаттын ұтымды инвестициялау мүмкіндігін зерттеу кіріс әкелетін қаржылық инвестициялардың көзі.
5. Бюджетпен, банктермен, қызметкерлермен, кәсіпорындармен және ұйымдармен есеп айырысудың дұрыстығы мен уақтылығын бақылау

Компьютерлік есеп ақпараттық технологияны қолдану арқылы мынадай операцияларды орындауды көздейді: кассалық операцияларды есепке алу, банкке қолма-қол ақша операцияларын есепке алу және де жеткізушілермен есеп айырысу.

Сонымен қатар, ақшалай қаражаттарды есепке алу туралы ақпаратты автоматтандырылған технологиялар негізінде келесі функцияларын орындауды қамтамасыз етеді:

- ақшалай қаражаттар жүйесінің құрылымы;
- ақшалай қаражаттар жүйесіне қатысты анықтамалықтарды өңдеу;
- ақшалай қаражаттар бойынша есеп айырысуларды қарау, өңдеу;
- ақшалай қаражаттар бойынша төлем құжаттарын басып шығару;

Қазіргі нарықта ақпараттық технологиялар, яғни бағдарламалар нарығын дамытудың бірінші кезеңі іс жүзінде аяқталды. Бүгінгі күні мықты инвесторлар, менеджерлер, маркетингтер және қолдау желісі болмаса, көшбасшылар қатарына кіру қиын. Ақпараттық технологиялардың дамуына бір мысал ретінде «1С.Кәсіпорын» бағдарламасын айтсақ болады. Ақша қаражаттары мен есеп айырысуларды есепке алу «1С.Кәсіпорын» конфигурацияларда жүзеге асырылады.

Бүгінгі таңда бухгалтерияға арналған автоматтандырылған жүйелерді әзірлеумен

айналысатын компаниялардың саны өте көп: "1С" ("1С: Бухгалтерия" бағдарламалар сериясы), "Галактика-ERP" ("Галактика" корпорациясы), "ДИЦ" ("Турбо9 Бухгалтерия"), "БЭСТ" ("БЭСТ-5"), "Инфо — Бухгалтер" ("Инфо – Бухгалтер 10") және басқалары. Бірақ, осындай әртүрлілікке қарамастан, олардың оннан астамы белгілі емес.

Қорытынды. Ақпараттық технологиялар жағдайында ақшалай қаражат пен есеп айырысу операцияларын есепке алу қазіргі нарықта өте тиімді болып отыр. Ақшалай қаражат пен есеп айырысу операцияларын есепке алуды автоматтандырылған жүйеде қарастыру кез келген кәсіпорын және бухгалтер үшін өте үлкен көмек болады. Ақшалай қаражат пен есеп айырысу есепке алу бухгалтерлі және қаржылық есепте үлкен маңызға ие болуда. Олар бухгалтерлік есеп функциялары арқылы ақшалай қаражаттардың аналитикалық және синтетикалық есеп жүргізу үшін, сондай-ақ бухгалтерлік есептілік нысандарын жасау үшін, оларды әзірлеу және қабылдау үшін қажетті деректерді, сондай-ақ өндірістік процестердің ақпараттық технологияда жүзеге асу барысын бақылау үшін қажетті ақпарат пен деректердің автоматтандырылған алынуын түгел регламенттеуге мүмкіндік береді.

Бухгалтерлік есепті автоматтандыру кезінде барлық қағаз жұмыстарын компьютерге аудару ғана емес. Бұл Бухгалтерия жұмысының тиімділігін арттырып, кәсіпорынның қаржы-шаруашылық қызметіне бақылауды жақсартқаны маңызды, бұл өз кезегінде кәсіпорынды басқару тиімділігін және соның салдарынан оның жұмысының тиімділігін арттырады.

Қолданылған әдебиеттер

1. Бухгалтерлік есеп негіздері : оқу құралы / Н.Н. Таштанова, С.С. Сапарбаева, Р.Е. Жаппасова. - Алматы : Фортуна Полиграф, 2020. - 187, [1] б. : сур., кесте. - Библиогр.: б. 186-187. - ISBN 978-601-329-152-9.

2. Бухгалтерлік есеп : экономикалық мамандықтарының студенттеріне арналған оқу құралы / Б.Т. Базарова, А.К. Джакупова; Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрлігі, Жәңгір хан атындағы Батыс Қазақстан аграрлық-техникалық университеті. - Алматы : Альманахъ, 2019. - 146, [1] б. : схема, кесте. - Библиогр.: б. 145-146. - ISBN 978-601-7945-96-1.

3. Бухгалтерлік есептегі ақпараттық технологиялар : оқу құралы / Э.Ж. Сыздыкова, А.К. Атабаева, М.С. Бердиходжаева. - Алматы : Эверо, 2018. - 241, [1] б. - Библиогр.: б. 239-241. - ISBN 978-601-310-825-4.